

Курганська А. В.

К93 Літературне читання. 4 клас. II семестр (за підручником В. О. Науменко).— Х. : Вид. група «Основа», 2017. — 222, [2] с. — (Серія «Початкова школа. Мій конспект».)

ISBN 978-617-00-3101-3.

Посібник містить орієнтовне календарно-тематичне планування та розробки компетентнісно орієнтованих уроків літературного читання у 4-му класі (II семестр), складені відповідно до вимог оновленої навчальної програми (у редакції 2016 р.), Орієнтовних вимог до оцінювання навчальних досягнень учнів 1–4-х класів (Наказ МОН від 19.08.2016 № 1009) за підручником В. О. Науменко (К. : Видавництво «Генеза», 2015).

Зміст конспектів уроків дібраний з метою формування в учнів *предметної*, зокрема *читацької компетентності* (формування в учнів повноцінних навичок читання як базової у системі початкового навчання та слухання; ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів; формування у дітей соціальних, морально-етичних, естетичних цінностей через зміст і художні образи літературних творів; формування у школярів умінь сприймати, розуміти, аналізувати й інтерпретувати літературні тексти різних видів з використанням літературознавчих понять, визначених програмою; розвиток мовлення учнів; формування вмінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого); розвиток творчої літературної діяльності школярів; формування у школярів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок, довідковим матеріалом, умінь добирати інформацію для розв'язання навчально-пізнавальних завдань; виховання потреби в систематичному читанні як засобі пізнання світу, самопізнання, загальнокультурного розвитку, естетичного задоволення) та *ключових компетентностей* (уміння вчитися; загальнокультурної; комунікативної; інформаційної; соціальної, здоров'язбережувальної, природознавчої).

Задля зручності використання всі розробки розміщено на окремих аркушах. Поля для записів дадуть змогу творчому вчителю, користуючись запропонованим у посібнику матеріалом, скласти власні плани-конспекти уроків курсу.

Для вчителів початкової школи.

УДК 37.016

ЗМІСТ

Орієнтовне календарно-тематичне планування	5
Світ прози	7
Урок 49. Михайло Коцюбинський «На небі сонце...». Марко Вовчок «Другого дня притомилася я дуже...», «Надійшов теплий тихий рожевий літній вечір»	7
Уроки 50–51. Борис Грінченко «Ксеня»	12
Урок 52. Остап Вишня «Бекас»	17
Уроки 53–54. Олександр Довженко «Зачарована Десна»	20
Уроки 55, 57. Олесь Гончар «Солов'їна сторожа»	24
Урок 58. Олесь Донченко «Лісничиха»	29
Урок 59. Анатолій Григорук «Чим хата багата», «Хочеш бути щасливим — не будь лінивим»	34
Урок 61. Всеволод Нестайко «Із сміхом треба бути обережним», «Трое за парканом»	40
Урок 62. Іван Сенченко «Чимчикують наші хлопці», «Скажіть, будь ласка»	46
Урок 63. Михайло Слабошпицький «Славко і жако»	51
Урок 65. Михайло Слабошпицький «Славко і жако» (<i>продовження роботи</i>)	56
Урок 66. Михайло Слабошпицький «Славко і жако» (<i>завершення роботи</i>)	60
Урок 67. Василь Сухомлинський «Краса, натхнення, радість і таємниця», «Ми їздили в Канів»	64
Урок 68. Григорій Тютюнник «Біла мара»	70
Уроки 69–70. Марія Чумарна «Казка про друга»	75
Урок 71. Василь Чухліб «Гойдарики», «Дикі каченята»	81
Урок 73. Сашко Дерманський «Чудове Чудовисько» (<i>уривок</i>)	87
Уроки 74–75. Леся Воронина «Пригоди голубого папуги»	92
Урок 76. Михайло Чабанівський «Вірний»	97
Урок 77. Оксана Іваненко «Білочка-мандрівниця»	103
Урок 78. Саша Кочубей «Володарка лісу»	108
Урок 79. Галина Ткачук «Нерозмінна монета»	113
Урок 81. Мар'яна і Тарас Прохаськи «Самостійне життя»	117
Урок 82. Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно!», «Як зрозуміти хлопців?», «Підкидьок»	122
П'єси	128
Уроки 84–85. Іван Андрусяк «Як подружитися з Чакалкою»	128
Уроки 86–87. Неля Шейко-Медведева «Лисиця, що впала з неба»	133
Цей дивний світ	139
Урок 89. Антін Лотоцький «Ольга Перевізниківна»	139
Урок 90. Василь Скуратівський «Наум наведе на ум»	144

Уроки 91–92. Алла Коваль «Місто Чернігів», «Дещо з історії книги»	149
Урок 93. Паола Утевська «Гості з далеких берегів»	154
Урок 94. Паола Утевська «Лісова аптека»	159
Урок 95. Анатолій Давидов «Незвичайні пригоди Озивайка та лісового люду в океані»	164
Уроки 97–98. Юлія Смаль «Хімія і їжа», «Кольорова хімія. Таємниці хіміка-криміналіста»	169
Урок 99. Довідкова література для дітей	175
Урок 100. Сторінками дитячих журналів	180
Світ зарубіжної літератури	185
Уроки 102–103. Редьярд Кіплінг «Як було написано першого листа», «Перший Друг, Перший Помічник, Перша Годувальниця» (<i>уривок з казки «Кішка, що гуляла, як сама собі знала»</i>)	185
Уроки 105–106. Алан Александр Мілн «Вінні Пух і всі-всі-всі» (<i>Пригода п'ята, у якій Паць зустрічається зі Слонопотамом; Пригода сімнадцята, у якій приструнчують Тигру</i>)	191
Урок 107–108. Микола Носов «Мишкова каша», «Городники»	196
Уроки 109–110. Льюїс Керролл «Аліса в Країні чудес» (<i>Частина I. У кролячій норі</i>)	201
Урок 111. Роальд Дал «Матильда» (<i>глава перша «Любителька читання»</i>)	206
Урок 113. Роальд Дал «Матильда» (<i>глава «Новий дім»</i>)	210
Уроки 114–115. Пауль Маар «Китобус, або Нові п'ятки для Суботика» (<i>глава шоста</i>)	214
Уроки 116–117. Марія Парр «Вафельне серце» (<i>уривок «Тушіння відьми»</i>)	219
Література та Інтернет-ресурси	223

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

Усього годин за програмою — 119, з них:
 уроків позакласного читання — 17 год;
 тематичні контрольні роботи — 8 год;
 вивчення навчального матеріалу — 94 год.

№ з/п	Тема уроку	Дата
Світ прози		
49	Михайло Коцюбинський «На небі сонце...». Марко Вовчок, «Другого дня притомилась я дуже...», «Надійшов теплий тихий рожевий літній вечір»	
50–51	Борис Грінченко «Ксеня»	
52	Остап Вишня «Бекас»	
53–54	Олександр Довженко «Зачарована Десна»	
55	Олесь Гончар «Солов'їна сторожа»	
56	Урок позакласного читання № 9	
57	Олесь Гончар «Солов'їна сторожа»	
58	Олесь Донченко «Лісничиха»	
59	Анатолій Григорук «Чим хата багата», «Хочеш бути щасливим — не будь лінивим»	
60	Контрольна робота № 5. Аудіювання (<i>письмово</i>)	
61	Всеволод Нестайко «Із сміхом треба бути обережним», «Трое за парканом»	
62	Іван Сенченко «Чимчикують наші хлопці», «Скажіть, будь ласка»	
63	Михайло Слабошпицький «Славко і жако»	
64	Урок позакласного читання № 10	
65–66	Михайло Слабошпицький «Славко і жако»	
67	Василь Сухомлинський «Краса, натхнення, радість і таємниця», «Ми їздили в Канів»	
68	Григор Тютюнник «Біла мара»	
69–70	Марія Чумарна «Казка про друга»	
71	Василь Чухліб «Гойдарики», «Дикі каченята»	
72	Урок позакласного читання № 11	
73	Сашко Дерманський «Чудове чудовисько» (<i>уривок</i>)	
74–75	Леся Воронина «Пригоди голубого папуги»	
76	Михайло Чабанівський «Вірний»	
77	Оксана Іваненко «Білочка-мандрівниця»	
78	Саша Кочубей «Володарка лісу»	
79	Галина Ткачук «Нерозмінна монета»	
80	Урок позакласного читання № 12	
81	Мар'яна і Тарас Прохаськи «Самостійне життя»	
82	Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно!», «Як зрозуміти хлопців?», «Підкидьок»	
83	Контрольна робота № 6. Навички читання мовчки (<i>письмово</i>)	
П'єси		
84–85	Іван Андрусяк «Як подружитися з Чакалкою»	
86–87	Неля Шейко-Медведева «Лисиця, що впала з неба»	
88	Урок позакласного читання № 13	

№ з/п	Тема уроку	Дата
Цей дивний світ		
89	Антін Лотоцький «Ольга Перевізниківна»	
90	Василь Скуратівський «Наум наведе на ум»	
91–92	Алла Коваль «Місто Чернігів», «Дещо з історії книги»	
93	Паола Утевська «Гості з далеких берегів»	
94	Паола Утевська «Лісова аптека»	
95	Анатолій Давидов «Незвичайні пригоди Озивайка та лісового люду в океані»	
96	Урок позакласного читання № 14	
97–98	Юлія Смаль «Хімія і їжа», «Кольорова хімія. Таємниці хіміка-криміналіста»	
99	Довідкова література для дітей	
100	Сторінками дитячих журналів	
101	Контрольна робота № 7. Робота з літературним твором (<i>письмово</i>)	
Світ зарубіжної літератури		
102–103	Редьярд Кіплінг «Як було написано першого листа», «Перший Друг, Перший Помічник, Перша Годувальниця» (<i>уривок з казки «Кішка, що гуляла, як сама собі знала»</i>)	
104	Урок позакласного читання № 15	
105–106	Алан Александр Мілн «Вінні Пух і всі-всі-всі» (<i>Пригода п'ята, у якій Паць зустрічається зі Слонопотамом; Пригода сімнадцята, у якій приструнчують Тигру</i>)	
107–108	Микола Носов «Мишкова каша», «Городники»	
109–110	Льюїс Керролл «Аліса в Країні чудес» (<i>Частина I. У кролячій норі</i>)	
111	Роальд Дал «Матильда» (<i>глава перша «Любителька читання»</i>)	
112	Урок позакласного читання № 16	
113	Роальд Дал «Матильда» (<i>глава «Новий дім»</i>)	
114–115	Пауль Маар «Китобус, або Нові цятки для Суботика» (<i>глава шоста</i>)	
116–117	Марія Парр «Вафельне серце» (<i>уривок «Тушіння відьми»</i>)	
118	Контрольна робота № 8. Навичка читання вголос (<i>усно</i>)	
119	Урок позакласного читання № 17	

Примітка. Перелік авторів, визначених у колі читання оновленої навчальної програми, має рекомендований характер і може бути змінений учителем. Програма також не містить чіткого розподілу годин на вивчення кожного розділу, тому подане календарно-тематичне планування є *орієнтовним*. Розробки уроків позакласного читання та матеріали до уроків корекції й оцінювання знань розміщено в окремих посібниках Видавничої групи «Основа».

СВІТ ПРОЗИ

Дата _____

Клас _____

УРОК 49. МИХАЙЛО КОЦЮБИНСЬКИЙ «НА НЕБІ СОНЦЕ...». МАРКО ВОВЧОК «ДРУГОГО ДНЯ ПРИТОМИЛАСЯ Я ДУЖЕ...», «НАДІЙШОВ ТЕПЛИЙ ТИХИЙ РОЖЕВИЙ ЛІТНІЙ ВЕЧІР»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з біографічними відомостями М. Коцюбинського та Марка Вовчка; учити розуміти емоційно-образну думку автора, мову художнього твору; актуалізувати знання про природу і рослини рідного краю; розвивати вміння бачити прекрасне у звичайному;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися: формувати вміння висловлювати рефлексивні та оцінні судження, моделювати і прогнозувати в межах певного завдання;
 - комунікативної: навчати розповідати чітко, послідовно, відповідно до мети висловлювання, співпрацювати в парі, групі, колективі;
 - громадянської: формувати здатність екологічно мислити; виховувати дбайливе ставлення до природи.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Міжпредметні зв'язки: природознавство, образотворче мистецтво, українська мова.

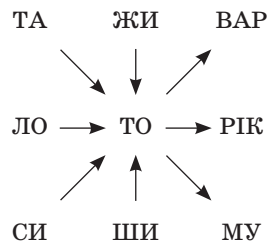
Обладнання: портрети М. Коцюбинського та Марка Вовчка; зображення жита, пшениці, ячменя, гречки; репродукції картин І. Шишкіна «Жито» та А. Куїнджі «Полудень. Стадо у степу»; роздруківки біографічної довідки.

Хід уроку

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

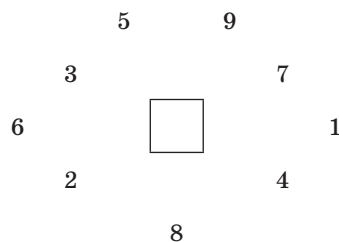
1. Організаційний момент
2. Артикуляційні вправи

1) Прочитайте слова за стрілочкою, чітко промовляючи звуки.

2) Гра «Назвіть усі числа».

— Дивлячись у центр фігури, назвіть усі числа від 1 до 9.

3) Робота над чистомовкою.

Би-би-би — вже пора збирать гри...(би).
Иб-иб-иб — ми знайшли великий гр...(иб).
Бу-бу-бу — Знайко дме у тру...(бу).
Уб-уб-уб — засихає старий д...(уб).
Ба-ба-ба — зацвіла уже вер...(ба).
Аб-аб-аб — там росте великий гр...(аб).
Бі-бі-бі — грають діти на гор...(бі).
Іб-іб-іб — нам печуть духмяний хл...(іб).
Об-об-об — в поле вийшов хлібор...(об).

4) Вправа «Хто більше?».

Учитель називає слово, учні добирають інші, що за змістом підходять до запропонованого.

Літо
сонце
день
настрій

5) Вправа «Щоб речення зрозуміти — слова потрібно розділити».

— Поділіть на слова так, щоб утворилися речення.

Червневетепломилішешубихутряної.

Улипнісонцерадіє.

— Як ви розумієте зміст другого речення? Який це жанр?

— А перше речення?

— Про яку пору року розповідають ці приказки?

— За якими ознаками ви впізнали літо?

3. Перевірка домашнього завдання

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Етап дотекстової діяльності

1) Робота з репродукціями картин І. Шишкіна та А. Куїнджі.

— Розгляньте репродукції.

— Яка пора року зображена? Що вам підказало?

— Який момент вихопили художники?

— Яке враження справили на вас пейзажі? Які почуття викликали?

— Розкажіть про палітру кожного полотна. Чому саме такі кольори використав художник?

2) Повідомлення вчителя.

— Сьогодні ми повернемося у літо, будемо насолоджуватися ласкавим сонечком, теплом, красою літньої природи. А допоможуть відчутти літній настрій корифеї української літератури, видатні майстри художнього слова М. Коцюбинський та Марко Вовчок (*учитель звертає увагу учнів на портрети*).

3) Опрацювання біографічної довідки. Робота в групах.

а) Самостійне читання довідки в групах.

Окрема група учнів працює з біографічними довідками з підручника (с. 50–51).

МИХАЙЛО КОЦЮБИНСЬКИЙ

Народився 17 вересня 1864 року у Вінниці у родині чиновника. Навчався в Барській початковій школі (1875–1876), Шаргородському духовному училищі (1876–1880). Після закінчення Шаргородської семінарії 1880 року Михайло Коцюбинський поїхав до Кам'янець-Подільського, маючи намір

навчатися в університеті, але ця мрія не здійснилася через матеріальні обставини, проте він продовжував самотужки навчатись.

У 1886–1889 рр. він дає приватні уроки і продовжує навчатися самостійно, а 1891-го, склавши іспит екстерном при Вінницькому реальному училищі на народного учителя, працює репетитором. Почав друкуватися 1890 року. Львівській дитячій журналу «Дзвінок» саме тоді опублікував його вірш «Наша хатка».

Від листопада 1897 року до березня 1898 року обіймав різні посади в редакції житомирської газети «Волинь». 1898 року переїхав у Чернігів, де обіймав посаду діловода при земській управі. Брав активну участь у культурному житті міста, улаштовував літературні вечори, підтримував письменників-початківців.

Проте письменник почувався дедалі гірше. Через потребу в лікуванні Кюцюбинський відвідав Італію (*острів Капрі*) й інші країни Європи.

Помер 25 квітня 1913 року в Чернігові.

МАРКО ВОВЧОК

Справжнє ім'я: Марія Олександрівна Вілінська.

Народилася 10 грудня 1833 року у маєтку Єкатерининське Орловської губернії у збіднілій дворянській сім'ї.

Виховувалася в приватному пансіоні в Харкові, після закінчення якого 1848 року оселилася у тітки в Орлі.

1851 року стає дружиною засланого до Орла за участь у діяльності Кирило-Мефодієвського товариства студента Київського університету Панаса Марковича та виїжджає з ним на Україну. Проживаючи в 1851–1858 рр. у Чернігові, Києві, Немирові на Вінниччині, вивчила життя, культуру, мову українського народу. Пізніше у Петербурзі у 1859 вона вже як автор збірки «Народні оповідання» потрапляє в коло видатних літераторів.

У 1859–1867 рр. перебуває за кордоном, де знайомиться з видатними людьми. Після повернення з-за кордону зближується з видавцями «Отечественных записок», веде в цьому журналі рубрику зарубіжної літератури, публікує свої оригінальні твори й переклади. У 1867–1878 рр. найяскравіше виявився талант письменниці як російського романіста. Виступає Марко Вовчок і як критик.

Пізніше вона переїхала жити в маєток своїх знайомих у Тверській губернії. Померла 28 липня 1907 р. в м. Нальчик на Кавказі, де і похована.

б) Вправа «Запитай — відповім».

Учні ставлять одне одному запитання за змістом прочитаного.

в) Складання групою стислого переказу біографічної довідки.

Виступи спікерів груп.

2. Етап підготовки учнів до сприймання змісту тексту

1) *Робота із заголовками творів.*

— Прочитайте назви творів. Про що у них, на вашу думку, може йтися?

2) *Гра «Передбачення».*

— Чим ці тексти схожі?

— А чим відрізнятись?

3. Етап первинного сприймання змісту тексту учнями

1) *Самостійне читання-розуміння твору «На небі сонце...» (с. 67–68).*

— Прочитайте наведений у підручнику уривок твору.

— Чи справдилися ваші передбачення?

2) *Словникова робота.*

— Які слова були складними для розуміння?

- Пояснення яких слів ви прочитали в підручнику?
- Поясніть значення інших незрозумілих слів.

4. Етап перевірки первинного сприймання змісту твору

Аудіювання

- Що вас здивувало? вразило?
- А що сподобалося?

Фізкультхвилинка

5. Етап поглибленого смислового й структурного аналізу тексту

1) Вибіркове читання «Пошуковці».

— Знайдіть і прочитайте речення, у яких зустрілися слова *льон, човен, серпанок, око, як небо, за вітром, добре*.

2) Інтерактивна вправа «Асоціативний куц».

- Які асоціації викликає сонячний літній день в автора тексту?
- Як пов'язане з усім цим сонце?

3) Робота в парах «Палітра художника».

- Зберіть кольори для малюнка, який ви робитимете вдома.
- Чому саме такі кольори вибрав письменник? З чим він їх асоціює?

4) Робота в групах «Палітра письменника».

— Прочитайте завдання друге на с. 68. Письменник — теж художник, лише малює він не фарбами, а словами. Зберіть слова-фарби, що використав автор. Розділіть текст на частини, розкажіть, про що йдеться у кожній частині.

6. Етап первинного сприймання змісту тексту учнями

1) Колективне читання твору «Другого дня...» вголос (с. 66–67).

2) Словникова робота.

- Що таке *пісочаний шлях*?

7. Етап перевірки первинного сприймання змісту твору

Аудіювання

- Що вас здивувало? вразило?
- А що сподобалося?

8. Етап поглибленого смислового й структурного аналізу тексту

1) Гра «Хвости».

Учитель пропонує учням за початком знайти і прочитати ціле речення.

2) Гра «Збирачі».

Робота в групах

- Прочитайте перше, друге і третє завдання на с. 67.
- Виконайте завдання, працюючи у групах.

3) Гра «Впізнай рослину».

За малюнками чи фотографіями учні намагаються впізнати рослини, про які йдеться у тексті.

9. Етап підготовки учнів до сприймання змісту тексту

Гра-передбачення «Приходить вечір»

— Уявіть, що після спекотного літнього дня настає вечір. Розкажіть, які зміни відбуваються у природі, настрої людей.

Було	Стало

10. Етап первинного сприймання змісту тексту учнями

1) *Самостійне напівголосне читання твору «Надійшов тихий теплий рожевий літній вечір» (с. 50).*

— Прочитайте, як описує літній вечір Марко Вовчок.

2) *Словникова робота.*

— Прочитайте посилання на с. 50. Що таке *обрій, плесо*?

— Хто з вас може пояснити значення слова *люстро*? Доберіть споріднені слова.

11. Етап перевірки первинного сприймання змісту твору

Аудіювання

— Що вас здивувало? вразило?

— А що сподобалося?

12. Етап поглибленого смислового й структурного аналізу тексту

1) *Робота в парах.*

— Порівняйте, опис вечора письменницею з вашим передбаченням. Чого не помітили ви? А що передбачили правильно?

— Який з описів вам сподобався більше? Чому?

2) *Художній аналіз тексту.*

— Знайдіть слова та вирази, за допомогою яких письменниця зробила текст яскравим і привабливим. Які художні прийоми використала авторка?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Етап рефлексивного аналізу змісту прочитаного

1) *Робота з діаграмами Ейлера-Вена.*

Порівняння творів Марка Вовчка і М. Коцюбинського

— Знайдіть спільне і відмінне у цих текстах.

2) *Вправа «Абетковий суп».*

Учитель пропонує кожному учневі витягти з торбинки, де лежить розрізана абетка, літеру та придумати підсумкове речення за темою уроку, що починалося би з цієї літери.

2. Інструктаж з виконання домашнього завдання

— Прочитайте твори. Виконайте одне із завдань на вибір, що наведені у підручнику на с. 67. Приготуйтеся пояснити свій вибір.

Дата _____

Клас _____

УРОКИ 50–51. БОРИС ГРІНЧЕНКО «КСЕНЯ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** актуалізувати і розширити знання учнів про життєвий та творчий шлях видатного українського письменника і вченого Бориса Грінченка; удосконалювати навички свідомого виразного читання; учити інтонацією передавати настрій твору; розвивати вміння висловлювати своє ставлення до прочитаного, давати елементарну характеристику героям твору, порівнювати, співставляти прочитане; виховувати почуття дружби;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* формувати вміння висловлювати рефлексивні та оцінні судження, моделювати і прогнозувати в межах певного завдання, планувати і контролювати власну діяльність;
 - комунікативної:* навчати продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими;
 - загальнокультурної:* ознайомити з духовно-моральними основами життя людини, основами сімейних стосунків.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Міжпредметні зв'язки: українська мова, «Я у світі».

Обладнання: примірники твору; аудіозапис оповідання; ілюстрації до твору; роздруковані біографічні довідки.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Добрий день! В добрий час!
Діти, рада бачить вас!
Чи почули ви дзвінок?
Кликав вас він на урок.
Кожен вже приготувався —
На перерві постарався.
Спершу сядуть всі дівчатка,
А за ними і хлоп'ятка.

2. Артикуляційні вправи

1) Гра «Прочитай слова».

Потрібно розв'язати приклади та повідомити їхній результат.

ГОЛ + РОМА + ХА – МАЛА = горох

СІК + ДОН + ЦЕ – ДІК = сонце

ЯР + БЛУ + КОМА – РМА = яблуко

ЯК + КІВІ + РИС – ВІК – ІС = якір

2) Гімнастика для ротика.

- «Гармошка».

Посміхнутися, зробити «грибочок» (*присмоктатися широким язиком до піднебіння*), не відриваючи язика, відкривати і закривати рот (*зуби не змикає*).

- «Барabanчик».

Посміхнутися, відкрити рот, кінчик язика за верхніми зубами: «Ле-ле-ле...»..

3) Робота над чистомовкою.

Ма-ма-ма — прийшла до нас зима.

Ло-ло-ло — кучугури намело.

Ем-ем-ем — саночки візьмем.
Дем-дем-дем — на гірку підем.
Ам-ам-ам — ой, весело нам.

4) *Плутанина.*

Учитель пропонує вірш, розміщений на слайді, у якому потрібно переставити місцями слова.

3. Перевірка домашнього завдання

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Етап дотекстової діяльності

1) *Ознайомлення з біографічною довідкою.*

— Вивчаючи яку тему, ми зустрічалися з ім'ям Бориса Грінченка? Що ви можете розказати?

— Сьогодні ми продовжимо ознайомлення з творчістю цього автора. Познайомимося з цією непересічною людиною ближче.

БОРИС ГРІНЧЕНКО

(1863–1910)

Борис Дмитрович Грінченко — видатний український письменник і вчений, критик, мовознавець, освітній і громадський діяч кінця XIX — початку XX століття. Його шанували І. Франко, М. Коцюбинський, Леся Українка, П. Грабовський та інші видатні сучасники.

Борис Грінченко народився 9 грудня 1863 року на хуторі Вільховий Яр на Харківщині (тепер Сумська обл.) у родині відставного офіцера зі збіднілих дворян. Сім'я володіла 19 десятинами землі, переважно лісу, та водяним млином. Батько добре знав українську мову, але спілкувався нею тільки із селянами, дома ж розмовляли тільки російською. Але хлопчик змалку любляв слухати мелодичну, поетично-лагідну рідну мову. Грамоти він навчився в сім'ї, і досить рано — перечитав усе, що було в батьківській бібліотеці, і під впливом прочитаного почав писати вірші.

1874 року вступив до Харківської реальної школи. Саме тоді, під впливом «Кобзаря», він починає збирати та записувати почуті пісні, легенди, казки та ін. фольклорні матеріали. 1881 року він успішно склав екзамен на звання народного вчителя. 1883 року після літніх курсів учителів він отримав посаду у селі Олексіївці Зміївського повіту.

Чималу увагу Б. Д. Грінченко приділяє видавничій справі: видав 50 книжок для народу неймовірно великим тиражем для того часу — 200 тисяч примірників. Саме на цей час припало підготовка і видання тритомної праці з українського фольклору. У 1902 році йому запропонували взяти участь у створенні словника української мови. Він повністю поринув у роботу над словником. «Словарь української мови» вийшов друком 1907–1909 рр. у 4 томах. Він містить 68 тисяч українських слів з народної та писемної мови. Словник був відзначений Російською Імператорською Академією Наук.

6 травня 1910 року не стало видатного українського письменника, вченого, освітнього і громадського діяча. Похорони відбулися 9 травня у Києві на Байковій горі.

2) *Повідомлення теми уроку.*

— Прочитайте назву оповідання, що ми сьогодні читатимемо.

2. Етап підготовки учнів до сприймання змісту тексту

Робота з ілюстраціями до оповідання (або обкладинкою книги)

— Розгляньте портрет Ксені. Розкажіть, якою зобразив її художник.

- Скільки років цій дівчинці?
— Яким, на вашу думку, було життя цієї дівчинки? Чому ви так вирішили?

3. Етап первинного сприймання змісту тексту учнями

1) Слухання аудіозапису твору.

Вправа «Читання за диктором»

- Послухайте твір. Під час читання ваше завдання: стежити за диктором, намагатися не відстати.

2) Словникова робота.

- Які слова були складними для розуміння?

Сікавка — саморобна іграшка-насос.

Кучанин — сусід (з одного кутка на селі).

Чорна сорочка — брудна.

Зруб — місце, де вирубано ліс.

Загумення — місце за током.

Хвойдина — хворостина, довга тонка гілка дерева.

4. Етап перевірки первинного сприймання змісту твору

Бесіда

- Що вас здивувало?
— А що вразило?
— Можливо, щось викликало острах?
— Чи був епізод, що викликав у вас жаль (гнів, бажання підтримати героя)? Який?

Фізкультхвилинка

Тишу улаштуймо, діти...
Можем з вами уявити,
Що ми літери малі?
Наші літери втомились,
Оченята в них закрились,
А тепер всі потягнулись,
Вправо, вліво оглянулись,
Ручки вгору підняли,
Ніби сонце обняли,
Опустились до землі
І сховались у траві.
Знову вправу повторіть,
Літери мої, не спіть!
Ручки знову протягніть,
Пальчики в кулак зігніть,
Тепер ними потрясли —
Раз, два, три!
Раз, два, три!
Вправу зробимо для ніжок.
Підуть ніжки без доріжок.
Високо їх піднімайте,
Ямку краще обминайте,
Перескочим через рів.
Все це робимо без слів:
Язичок відпочиває,
Участі він не приймає.
Сіли дружно за столи.
Літери чи учні ви?

Ольга Придаток

5. Етап поглибленого смислового й структурного аналізу тексту

1) *Повторне перечитування тексту учнями за частинами.*

Чергування голосного і мовчазного читання.

2) *Гра «Запитай — відповідь». Вибіркове читання за запитаннями.*

— Про які часи згадує автор?

— Кого він найбільше згадує з теплотою і любов'ю?

— Хто є головними персонажами оповідання?

— Який випадок зі свого дитинства описує автор? Прочитайте, як відбулося знайомство Василя і Ксені. Які риси свого характеру виявив кожен із них?

— Як він описує безтурботні дитячі забавки? Прочитайте.

— Чи таким же було життя Ксені? Прочитайте, як описує автор.

— Як же сталося так, що діти заблукали у лісі? Прочитайте.

— Як вони намагалися вийти з лісу?

— Які почуття вони пережили, ховаючись на дубі?

— Прочитайте, як сталося так, що Василь і Ксеня розлучилися.

— Прочитайте останнє речення твору. Які почуття передає автор у ньому?

А у вас які почуття викликає ця історія?

3) *Експрес-тестування за уривком твору.*

1. За чим діти пішли в ліс?

а) За грибами;

б) за ягодами;

в) за квітами.

2. Кого найбільше боялася Ксеня?

а) Вовків;

б) злодіїв;

в) кабанів.

3. На яке дерево залізли діти?

а) На липу;

б) на вербу;

в) на дуба.

4. Яка пташка налякала дітей?

а) Ворона;

б) сова;

в) сорока.

5. Від чого в лісі зробилося зовсім видно?

а) Від місяця;

б) від пожежі;

в) від сонця.

6. Хто знайшов дітей?

а) Батько Василя;

б) батько Ксені;

в) сусіди.

Відповіді: 1б; 2а; 3в; 4б; 5а; 6а.

— До якої частини тексту складені ці питання?

— Розкажіть про випадок у лісі: дівчатка — від імені Ксені; хлопчики — від імені Василька.

4) *Характеристика дійових осіб.*

— Які риси характеру властиві Василькові? Доведіть свої думки рядками твору.

— Як він ставився до Ксені?

— Як намагався вберегти її від хвилювання?

- Як допомагав вийти з лісу?
- Які риси характеру притаманні Ксені? Доведіть рядками твору.
- Заповніть таблицю

Позитивні персонажі	Нейтральні персонажі	Негативні персонажі

- До яких персонажів належить батько Ксені? Чому?
- А хто вважає інакше? Чому? Що, на вашу думку, варто було б йому зробити?
- Чому він учинив саме так? Доведіть рядками тексту.

5) Робота в парах. Складання плану оповідання.

- Перегляньте твір ще раз. Про що йдеться у кожній частині? Складіть план тексту.
- Запропонуйте для обговорення свій варіант плану.

Далі вчитель проводить обговорення запропонованих варіантів плану, допомагає вибрати/скласти найбільш точний.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Етап рефлексивного аналізу змісту прочитаного

Робота за стратегією «Міні-есе»

Учитель пропонує учням відповісти в міні-есе на запитання. Запитання повинні бути відкритими. Наприклад:

- Чим вам сподобалася/не сподобалася тема уроку?
- Чи повинен був герой..?
- Як ви вважаєте..?

2. Інструктаж з виконання домашнього завдання

- Прочитайте оповідання вдома (с. 75–78), приготуйте стислий переказ за складеним планом

УРОК 52. ОСТАП ВИШНЯ «БЕКАС»

Дата _____

Клас _____

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з біографічними відомостями Остапа Вишні, з літературним жанром гумореска (*усмішка*), її особливостями; з'ясувати місце жанру серед раніше вивчених; актуалізувати знання про птахів рідного краю; розвивати вміння бачити кумедне у звичайному;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися:* формувати вміння висловлювати рефлексивні та оцінні судження, моделювати і прогнозувати в межах певного завдання;
 - комунікативної:* навчати співпрацювати в парі, групі, колективі;
 - громадянської:* формувати здатність екологічно мислити; виховувати дбайливе ставлення до природи.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Основні терміни і поняття: гумореска (*усмішка*).

Міжпредметні зв'язки: природознавство, образотворче мистецтво, українська мова.

Обладнання: портрет Остапа Вишні; зображення бекаса; репродукція картини В. Перова «Мисливці на відпочинку»; аудіозапис гуморески у виконанні Остапа Вишні.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Артикуляційні вправи

1) Робота над скоромовкою.

Кричав Архип, Архип охрип,
Не треба Архипу кричати до хрипу.

2) Вправа «Не спіткнись!».

— Швидко прочитайте стовпчики слів, не спіткнувшись на тому, що відрізняється однією літерою.

Син	Сани	Сало	Салон	Писали
Син	Сани	Соло	Салон	Питали
Син	Сами	Сало	Салон	Писали
Сир	Сани	Сало	Талон	Писали

3) Вправа «Щоб речення зрозуміти — слова слід розділити».

— Поділіть на слова так, щоб утворилися речення.

СОНЦЕЯСНЕЄВСТАЄБУДЕДЕНЬГАРЯЧИЙ.
БДЖОЛАМАЛААЙТАПРАЦЮЄ.

— Як ви розумієте зміст другого речення? Який це жанр? А перше речення?

3. Перевірка домашнього завдання

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Етап дотекстової діяльності

1) Робота з репродукцією В. Перова «Мисливці на відпочинку».

— Розгляньте репродукцію відомої картини В. Перова. Як ви вважаєте, хто ці люди, які на ній зображені? Що вам підказало?

— Який момент полювання вихопив художник?

- Чим вони займаються?
- Про що вони можуть одне одному розповідати? А як ви вважаєте, чи завжди правдиві ці розповіді?

2) Повідомлення вчителя.

— Ці розповіді бувають не тільки неправдивими, хвастливими, а ще й дотепними, навіть смішними. З одним із майстрів таких веселих мисливських розповідей ми сьогодні познайомимося. Це — Остап Вишня! (*Увага учнів звертається на портрет письменника.*)

3) Опрацювання біографічної довідки (с. 121).

- а) Самостійне читання довідки учнями.
- б) Вправа «Запитай — відповідь».

Учні ставлять одне одному запитання за змістом прочитаного

4) Ознайомлення з жанром гуморески.

- А тепер я хочу взяти участь у вашій вправі, маю до вас запитання.
- Про який новий жанр тут ішлося?
- Із яким спільнокореневим словом ми зустрічалися раніше?
- Яка характерна особливість гумору?

5) Повідомлення теми уроку.

— Отже, на уроці ми ознайомимося з творчістю... Остапа Вишні. А він був, як ви зрозуміли, майстром гумору і писав... гуморески. Ми ознайомимося з однією з них.

2. Етап підготовки учнів до сприймання змісту тексту

1) Робота із заголовком гуморески.

— Прочитайте назву твору. Про що, на вашу думку, у ній може йтися? Хто такий бекас?

2) Розглядання зображення птаха.

- Чи бачив його хто-небудь із вас?
- Що вам відомо про нього?

3. Етап первинного сприймання змісту тексту учнями

1) Самостійне читання-розуміння (або слухання аудіозапису) уривка.

- Прочитайте наведений у підручнику уривок твору.
- Чи справдилися ваші передбачення?

2) Словникова робота.

- Які слова були складними для розуміння?
- Пояснення яких слів ви прочитали в підручнику?
- Хто може пояснити значення інших незрозумілих слів?

4. Етап перевірки первинного сприймання змісту твору

Аудіювання

- Що вас здивувало? вразило?
- А що сподобалося?
- Що залишилося незрозумілим?
- Що видалося найсмішнішим? Чому?

Фізкультхвилинка

5. Етап поглибленого смислового й структурного аналізу тексту

1) Вибіркове читання «Пошуковці».

— Знайдіть у тексті опис бекаса. Як автор описав собаку? Прочитайте.

— Що вас у цьому здивувало? Чому ці описи такі різні: майже детальний опис бекаса і наближений до примітивного опис собаки?

— Зачитайте, як автор говорить про полювання на бекаса без собаки.

— Зачитайте, з якою метою, на вашу думку, Остап Вишня використав у тексті слово *симфонія*?

2) *Інтерактивна вправа «Асоціативний куц».*

— Які асоціації викликає полювання в автора тексту?

— Як пов'язане з усім цим слово *симфонія*?

3) *Робота в парах.*

— Перечитайте текст. Обговоріть у парі та підготуйте відповідь на запитання. Скільки разів автор повертається до розповіді про бекаса? Чому письменник ніби не може визначитися, про кого розповідати — про собаку чи про бекаса?

— Які ознаки гуморески ви бачите в цьому творі?

4) *Прийом «Ток-шоу».*

— Об'єднайтесь у групи. Чому мисливство може завдати шкоди навколишньому середовищу? Обговоріть питання і доручить своєму спікеріві схилити явних мисливців на свій бік, щоб вони погодилися пристати на вашу позицію.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. *Етап рефлексивного аналізу змісту прочитаного*

— У чому намагається нас переконати Остап Вишня?

— Дійсно, без собаки немає полювання. Для справжнього мисливця собака — це друг і помічник з людськими якостями. Послухайте, як про це говорить Остап Вишня.

А повернувшись колись із полювання, ви розповідаєте своїм приятелям:

— Посилаю Джека: «Побіжи, пошукай, чи нема на тім болоті бекасів». Джек побіг, метнувся сюди-туди по болоту, бігав, нюхав, прибігає, висолопивши язика.

— Що, — питаю, — нема?

— Нема! — каже.

— Якщо вам цікаво дізнатися про інші смішні епізоди, описані в цій гуморесці, прочитайте її повністю.

2. *Хвилинка-цікавинка «Несподівані асоціації»*

— Розгляньте малюнки на дошці (*гриби в кошику, риба у відрі, фотографії в альбомі*).

— Як зображені предмети, пов'язані з полюванням?

— Хто з вас разом із батьками збирав гриби? рибалив?

— Якими відчуттями насичений цей процес? Від чого ви отримуєте найбільшу насолоду?

— Дійсно, такі види полювання, як збирання грибів, риболовля і захоплення фотографією часто називають «тихим полюванням». А фотографування можна ще назвати й «бережливим полюванням». Адже ані тварини, ані рослини, які потрапляють під приціл фотооб'єктива, ніколи не гинуть. Будьмо ж завжди бережливими і дбайливими у ставленні до природи!

3. *Інструктаж з виконання домашнього завдання*

— Прочитайте гумореску на с. 122 та складіть по 2 «тонких» і 2 «товстих» запитання.